

Robert Mondavi, in memoriam

För att hylla denna stora man och hans gärningar, publicerar vi återigen den artikel om hans liv som skrevs fredagen den 16 maj 2008 till minne av Robert Mondavi, bara ett par timmar efter att beskedet från Napa Valley kom att han efter en tids sjukdom hade gått ur tiden. Redan föddes den 18 juni 1913 och skulle redan i sin livstid komma att bli en legend, en ikon som inte bara byggde ett eget miljardimperium inom familjen, utan också gav tro och näring åt ett helt vindistrikt, en delstat, ett helt vinland - och en hel vinvärld. Hans far Cesare Mondavi hade många år tidigare kommit till Kalifornien som fattig immigrant från Sassoferrato i Toscana. Robert och hans syskon växte upp i Lodi i Central Valley och hela barndomen präglades av faderns hårda arbete och moderns strikta men vårdande hand om familjen. I sitt vuxna liv talade Robert alltid varmt om den fantastiska mat och de måltider som hans mor Rosa dukade fram till familjen, vänner och till de kolleger som Cesare hade. Maten, livet och njutningen kring det dukade bordet, och det italienska arvet, var genom hans långa liv alltid närvarande. För Robert var det viktigt att lyfta det amerikanska folkets medvetenhet om god vällagad mat, om vinet, om musik, konst och kultur - om allt det goda här i livet. Cesare Mondavi kom tidigt att handla med druvor, för trots förbudstiden tilläts varje familj årligen att jäsa 200 gallon vin för eget bruk. För den italienska befolkningen var vinet en oundgänglig del av livet, och därför gjorde de sitt eget vin i källarna i de hus de bodde i, oavsett var i USA de bodde. Under förbudstiden byggde Cesare upp ett stort nätverk av både druvodlare och kunder, dessutom en smärre förmögenhet. Efter förbudstiden följde college med examen 1936. Robert blev därmed den första i familjen Mondavi att få en ordentlig utbildning. Hans ett år yngre bror Peter ryckte senare ut i kriget i Europa, men Robert frikallades, gifte sig 1940 och fortsatte att vara involverad i faderns verksamhet. Allt kunde ha stannat vid handel med druvor till hobbyvinmakare över hela USA, eller som vinmakare vid produktionen av enklare viner på det lilla Sunny St Helena i norra Napa Valley (idag Merryvale) som Cesare var delägare i. Men Robert hade betydligt större visioner än så. Genom en kontakt till Robert fick familjen ett erbjudande att köpa det anrika Charles Krug Winery i norra Napa Valley, distriktets första etablerade vineri. Cesare Mondavi var först inte intresserad men övertalades av sin hustru Rosa och den pådrivande sonen. För en köpteskillning om 75 000 dollar blev familjen Mondavi ägare till Charles Krug Winery. Året av 1943 och Robert Mondavi hade nu på allvar gjort sin entré i det fina vinets värld. Robert kom att sköta vineriet och affärerna, medan hans bror Peter fick rollen som vinmakare. Vid den här tiden var Napa Valley fortfarande i sin begynnelse, ett fyrtiotal vinerier gjorde vin, många av dem ägdes av italienare, men bara en handfull av dem gjorde vin av kvalitet. Charles Krug Winery var ett av dem. Helt klart stod bröderna Mondavi för något nytt och framför allt skulle Robert Mondavi utmärka sig. Han gick mycket hårt inför sitt arbete och började resa runt i hela USA för att låta folk prova familjens viner. Han lät också öppna ett tasting room på vineriet (detta var han först med i USA, idag är det en självklarhet och miljardindustri i vinets Kalifornien), så att folk som kom till dalgången fick möjlighet att prova vinerna. Och det var inte bara de egna vinerna som bjöds till prov, utan även viner från andra kaliforniska firmor och från Frankrike. Kunskap var ledordet för Mondavi. Hans mål var att skapa en vinkultur, att få folk att börja dricka vin, få folk att förstå att Napa Valley hade potential göra stora viner, och att vinerna från Charles Krug Winery hörde till de bästa. Inspirationen hämtade han från Europa, dit han hade rest i studiesyfte och imponerats av de förstklassiga restaurangerna och de fantastiska vinerna, inte minst de från Bordeaux. Hans intryck från den första resan kom att djupt prägla honom. Det var i Roberts outtröttligt målmedvetna och hårda arbete som framgången för Charles Krug Winery låg, men densamma blev också början till de problem som allt mer hopade sig. Med den energi och de krav på perfektion som Robert Mondavi drev firman, växte klyftan alltmer mellan honom och resten av familjen. Hans bror Peter kände sig åsidosatt. Allt handlade om Robert, inte bara hade han större och bättre bostad än Peter, hans lön var också större, hans förmåner var större, hans rese- och marknadsföringskonton stod i orimlig proportion till vineriets i och för sig

stora produktion. En mycket dyrbar minkpäls som Robert hade köpt till sin hustru på firmans bekostnad (Robert hade blivit inbjuden till Vita Huset och behövde klä sig propert, och dyrt) och Roberts ständiga kritik över att brodern inte gjorde tillräckligt bra viner, skulle under mer än ett decennium ligga som bränsle till det storbråk och handgemäng som var oundvikligt. Mamma Rosa hade i alla år, särskilt efter att Cesare gått bort 1959, hållit samman familjen och bröderna. Trots att hon var kritisk till Roberts sätt, blev utom sig av vrede när hon fick höra om att Robert hade slagit sin bror Peter. Med ens frös hon honom ute, förbjöd honom att närvara vid familjens middagar (vilka var heliga för henne och familjen). Robert led mycket av detta, han bodde i huset bredvid och såg hur övriga familjen umgicks som vanligt utan att låta honom delta. Till slut, 1965, fick Robert sparken från Charles Krug Winery, och stod nu med familj och hus men utan inkomst. Några pengar fick han nämligen inte ut för sin andel i Charles Krug Winery, dessa tillgångar frös inne och resulterade i en flera decennier lång hjärtslitande rättstvist mellan Robert och resten av familjen. Robert gick långt senare segrande ur tvisten, men både han och Peter var för alltid märkta av de sår och den bitterhet tvisten hade rivit upp. Kanhända var också denna oförrätt en drivkraft för Robert, som innerligt ville att familjen skulle förstå hans strävan efter kvalitet. Han ville att de skulle se att han hade haft rätt i sin tro att Napa Valley kunde bli en av världens allra bästa vinregioner. Frustrerad över sitt hastiga och dramatiska uppbrott från Charles Krug Winery, tog Robert 1965 kontakt med många av sina vänner runt om i dalgången. Tack vare sitt sinne för rättvisa affärer, som alltid gick ut på att alla skulle vinna lika mycket på en affär (detta hade han lärt sig av sin far), stod många odlare och även några investerare på hans sida. Därmed lyckades han låna 100 000 dollar av Bank of America, 25 000 dollar var av odlarna Fred Holmes och Ivan Shoch (som han under många års tid hade köpt druvor av) samt 50 000 dollar av några gamla vänner. Med blott 200 000 dollar som startkapital började han bygga sitt eget vineri i Oakville. Han var 53 år fyllda. Än så länge var Napa Valley mest en avlägsen jordbruksdal och en lokal angelägenhet. Robert lyckades köpa en 4.70 hektar stor lott i den berömda vingården To Kalon, och skulle successivt utöka ägorerna i både denna och andra vingårdar, så att man till slut ägde över 1 500 hektar vingård. Han lät bygga sitt vineri, såklart med en väl tilltagen besöksanläggning för provningar, luncher och vinbutik. Han anställde också en vinmakare (snarare en nybörjare, Warren Winiarski, som tio år senare vann The Paris Tasting med sitt första egna vin, 1972 Stag's Leap Wine Cellars Cabernet Sauvignon) och satte planerna till verket. Arbetet var hårt och de första åren var minst sagt kaotiska på vineriet - det har många personer som jobbade där, som jag har mött, vittnat om. Men med en aldrig sinande energi, intensitet och strävan och med hårt nästan dygnetruntarbete - Robert satte alltid företaget och vinet före allt annat - lyckades Robert Mondavi Winery på bara några år vinna gott rykte och göra viner av hyllat hög kvalitet. Med än större iver än tidigare, och med visionen att Napa Valley kunde producera några av världens bästa viner, reste han land och rike kring (även utomlands), för att visa upp sina viner. Varje vecka höll han blindprovningar för personalen med de egna vinerna och andra fina viner. Även besökare inbjöds att delta i dessa provningar. Med kunskap och känsla för det goda, skulle Mondavi erövra världen. Hårda arbetspass varvades med dignande måltider och representation (och vackra damer, trots att han var gift). Robert Mondavi blev inte bara känd för sina viner, utan också för sitt vidlyftiga leverne. Det skulle senare, i takt med att företaget växte och man anställde chefer på olika poster, leda till viss kritik, dessutom bli början på en segdragen intern maktkamp. Successivt växte vineriet, och hans söner var nu involverade i rörelsen. Trots att Robert gav sönerna tunga poster - Michael skötte det företagsmässiga, medan Tim blev vinmakare - gav han dem aldrig fullt förtroende. Heller var han säkert aldrig fullt ut nöjd. Vad som än gjordes och hur det än gjordes, ansåg Robert att det alltid kunde bli bättre. Både Michael och Tim har i efterhand berättat att de aldrig kände sig tillräckliga, och att de saknade sin far som just far, och inte bara som företagets ständiga galjonsfigur, visionär och pådrivare. Det var just i denna nitiska strävan efter kvalitet som Robert Mondavi lyfte sitt eget vineri, fick andra vinmakare i Napa Valley, och övriga Kalifornien, att förstå att de hade en möjlighet att producera världsklassviner, bara man ansträngde sig mer. När två av hans tidigare vinmakare, Warren Winiarski (Stag's Leap Wine Cellars) och Mike Grgich (Chateau Montelena), vann den numera legendariska The Paris

Tasting år 1976, gav det bränsle till den eld som Robert flera år tidigare hade talat om. Helt plötsligt var de kaliforniska vinerna "bäst i världen". Nu började världens blickar vända sig mot Kalifornien. Antalet vineriet ökade successivt under 80-talet, sedan dramatiskt på 90-talet och resten av Kalifornien expanderade också kraftigt i svallvågen efter Napa Valleys framgångar. Det ständigt växande och aldrig vilande Mondavi Winery blev snart en plantskola för unga vinmakare, som efter några års hårt och lärande arbete hade tillräckligt självförtroende att starta egna vinerier. Det Robert Mondavi gjorde för Napa Valley, kan närmast liknas vid vad Tore Wretman gjorde i den tidiga svenska gastronomin. Eller mer rimligt, vad Bill Gates har gjort för datavärlden! Det talas ofta om hur stora och betydelsefulla bröderna Gallo var. Det Gallo var för Sonoma, var Robert Mondavi för Napa Valley. Men Mondavi siktade högre, och nådde också högre. Märkligt nog höll sig de båda hårt affärsdrivna familjerna till sina respektive dalgångar, nästan som om det hade funnits ett gentlemansavtal dem emellan. Båda var emellertid stora i Central Valley, där de båda hade sin bas och sina rötter i Lodi. Robert Mondavi hade växt upp där, och gjorde där sedermera sina massproducerade viner under etiketten Woodbridge. Gallo hade och har fortfarande sin enorma vinanläggning där, i vilken en gång i tiden mer än hälften av allt kaliforniskt vin producerades. Christian Moueix från Château Pétrus och baron Philippe de Rothschild från Château Mouton-Rothschild fick på 1970-talet upp ögonen för Napa Valley. Med sina viner Dominus Estate och Opus One (tillsammans med Mondavi) fick Napa Valley två ikonviner som vann världens vinkännares gunst. De hade aldrig blivit av utan Robert Mondavi. I rasande takt växte anseendet för dalgångens viner, priserna sköt i höjden, i allt stridare ström vallfärdade turister till Napa Valley, senare också till resten av Kaliforniens vindistrikt, och allt fler restauranger och hotell fick en stabil plattform att bygga framtid på. Tidningarna Wine Spectator och Wine Advocate (Robert Parker) drog också stora fördelar av Mondavis drivkraft och dalgångens explosiva utveckling, och bidrog genom artiklar och allt större fokus på Napa Valley och dess fina viner också till haussen. Helt plötsligt hade Napa Valley blivit en av de mest besökta turistattraktionerna i USA. I detta hade Mondavi en mycket stor del. Men till sist hann den bistra verkligheten ikapp Robert Mondavi. Det som skulle ha blivit den sista pusselbiten i den amerikanska drömmen, att den till en början fattiga invandrarfamiljens företag børsintroducerades (man behövde ytterligare kapital att investera för framtiden), skulle istället långsamt bli slutet på allt. Maktkampen inom företaget hårdnade och på grund av Roberts enorma donationer till välgörenhet inom hälsovård, konst, musik och gastronomi, och samtidigt falnande glöd och allt bräckligare hälsa, förlorade han till sist kontrollen. Senhösten 2004 tvingades han och familjen, mot sin vilja, att ge upp och sälja aktierna till Constellation Brands, som mer eller mindre gjorde en kupp (med hjälp av en av Roberts närmaste män) genom att köpa aktierna till ett överpris. De sista åren, sedan hans livsverk hade tagits ifrån honom, tärde hårt på Robert Mondavi. Hans hälsa försämrades snabbt, den glöd och passion som var hans signum falnade långsamt och var till slut borta. Den trötta, förvirrade och dåligt hörande Robert Mondavi man såg bli intervjuad i filmen Mondo Vino var inte alls den Robert Mondavi som bara några år tidigare fortfarande syntes på vineriet och visade runt besökare och lät dem smaka på hans viner. När jag träffade honom så sent som hösten 2005, var han en mycket förvirrad och gammal man. Det var sorgligt att se denna hjälte, denna alltid så vitala gigant, så slagen i spillror. Det gjorde ont. Inget vindistrikt och inget vinland har så mycket att tacka en enskild person för så mycket, som Napa Valley och USA har att tacka Robert Mondavi. Ingen person i vinets åtta tusen år långa historia har heller gjort så mycket för så många. Robert Mondavi gav med sin närmast maniska strävan efter utveckling och kvalitet av det goda vinet, inspiration och kraft för tusentals vinmakare. Hans inverkan sträckte sig inte bara inom Kalifornien, han blev också den vinmakare som gav drömmarna liv hos ytterligare tusentals vinmakare runt om i världen. På många sätt blev Robert Mondavi ett ljus och en ambassadör för Nya världens viner. Det Robert Mondavi betydde, går knappt att förstå. Han blev 94 år. Han blev den största av dem alla i vinets historia. Idag, på 100-årsdagen, höjer vi på Livets Goda våra glas till ära för honom och skänker en extra tanke åt allt han gjorde för Kaliforniens vinodlare och vinmakare. Tack för allt!